

L'Arxiu Municipal: 20 anys al servei del ciutadà

The Municipal Archive: 20 years of service to citizens

Iolanda Serrano Seoane

Arxiu Municipal de Canet de Mar

L'Arxiu Municipal de Canet de Mar compleix vint anys com a servei municipal obert a la ciutadania. Amb motiu del seu aniversari aquest article presenta un resum breu de la història de l'equipament, els fons documentals que conserva, les seves funcions i l'activitat desenvolupada durant aquests anys. Dona també una pinzellada dels reptes de futur, especialment, pel que fa a l'administració electrònica i a la construcció de la memòria col·lectiva de Canet.

The Municipal Archive of Canet de Mar marks twenty years of open service to citizens of the town. On occasion of this anniversary, this article presents a brief summary of the history of this facility, the collection of documents it preserves, the functions it has and the activity that has taken place during its years of existence. It also offers a few insights into the future challenges it faces, particularly in relation to digital document management and the construction of the collective memory of Canet de Mar.

Paraules claus: Arxiu Municipal, Arxivística, Patrimoni documental, Fons documentals

Key words: Municipal Archive, archival science, documentary heritage, document collection.

L'Arxiu Municipal de Canet de Mar és el servei municipal que s'encarrega de l'organització, la preservació i la difusió del patrimoni documental del municipi. Aquest octubre, l'Arxiu compleix els seus primers vint anys com a servei obert a la ciutadania.

El 2002 l'Ajuntament de Canet de Mar va voler donar compliment a la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents (LAD), amb l'obertura d'un Servei d'Arxiu Municipal. Aquesta llei disposa que els Ajuntaments de municipis catalans de més de deu mil habitants han de tenir un arxiu propi, amb personal tècnic i obert al públic. Així, a iniciativa de la regidoria de Cultura, el consistori municipal va crear i dotar la plaça d'arxiver/a municipal. Per primera vegada es comptava amb un professional de l'arxivística i es donava servei a consultes externes. Poc després, ja al 2003, l'Arxiu s'adheria a la Xarxa d'Arxius Municipals de la Diputació de Barcelona (XAM), l'instrument que dona suport a la correcta gestió del patrimoni documental dels Ajuntaments de la província de Barcelona, i es registrava al Directori d'Arxius de Catalunya de la Generalitat, amb l'acrònim AMCNM. Així mateix, el 2004 el Ple Municipal aprovava el reglament que

regula el funcionament del servei d'Arxiu. Des de llavors, aquest servei ha procurat recollir i protegir el patrimoni documental del municipi, conservar-lo adequadament, posar-lo a disposició dels ciutadans i donar-lo a conèixer a través d'activitats de divulgació.

L'equipament i la seva història

La creació de la plaça d'arxiver/a el 2002 i l'adequació d'un espai de consulta es pot considerar com la data d'inici del servei de l'Arxiu Municipal tal com l'entenem actualment. Tanmateix, la primera referència documental localitzada fins ara sobre l'existència d'un arxiu municipal a Canet, entès com a conjunt de documents, és un certificat de l'any 1766. Segons aquest document, el jutge dels Reials Consells Miguel Fernández de Zafra va visitar la vila per examinar els documents de l'Ajuntament, aleshores custodiats en un simple armari portàtil de fusta i va demanar que l'armari mòbil fos fixat a la paret i que se'n fes l'inventari.¹ Al llarg de la història, l'Ajuntament va tenir la seva seu en diferents edificis. Aquest caràcter itinerant, així com els esdeveniments convulsos de la història, va afectar

la conservació de la documentació municipal.

El 1906, però, es va construir l'actual casa de la vila, on s'ubicà el primer dipòsit d'arxiu a les golfes de l'edifici: un magatzem per guardar aquella documentació que no es feia servir. Tot i l'existència de relacions d'inventaris de documentació des dels anys quaranta del segle XX, no és fins la intervenció de Luís Chacón Ortega, secretari municipal entre 1973 i 1988, que podem parlar dels inicis d'una política de gestió de la documentació administrativa a l'Ajuntament i d'una concepció de l'arxiu com a servei intern i no un simple dipòsit de documents.

Als anys noranta es va construir un nou edifici municipal annex i es va crear un dipòsit d'arxiu a la primera planta, dotat de prestatgeries fixes metàl·liques. El 2002 s'habilità provisionalment a la quarta planta de l'edifici un espai per a la consulta externa i un dipòsit per a la documentació històrica del fons municipal. Al llarg d'aquests anys, la capacitat d'emmagatzematge d'arxiu es va ampliar notablement amb la construcció l'any 2011 i 2015 de dos dipòsits amb compactes mòbils a la planta baixa de l'edifici municipal del carrer de la Font, que havia estat la seu de l'antiga escola de la vila (1906-1974), i on actualment s'ubiquen les dependències dels Serveis Tècnics de l'Ajuntament, l'Arxiu Municipal i Ràdio Canet. Darrerament a l'equipament, s'hi han dut a terme diverses millores, com la climatització de dipòsits, dotant-los d'aparells deshumidificadors. En total, l'Arxiu compta amb tres dipòsits d'arxius (dos de prestatgeries mòbils i un de prestatgeria fixa) amb una capacitat d'arxiu de 1.000 metres lineals, una sala amb quatre punts de consulta, un espai de reproducció de documents, dotat d'escàner i taula de reproducció fotogràfica, i una sala per al tractament documental.

Què fa l'Arxiu?

Les principals funcions de l'Arxiu Municipal són: millorar la gestió i el tractament de la documentació municipal; facilitar i promoure l'accés i la consulta de la documentació que conserva; i recuperar el patrimoni documental de Canet, protegir-lo i promoure la seva divulgació i coneixement.

En primer lloc, l'Arxiu organitza i gestiona la documentació generada des dels diversos serveis municipals, que és necessària per al funcionament de l'administració municipal i indispensable per garantir els drets de la ciutadania. Així, l'Arxiu assisteix al mateix Ajuntament en la gestió diària de la informació i en l'aplicació d'operacions i tècniques útils per a una bona gestió de la documentació administrativa. Amb aquest efecte, l'Arxiu assessora als serveis municipals i confecciona i manté eines, com el Quadre de Classificació documental² o el Calendari de conservació i règim d'accés documental, entre altres.

En segon lloc, garanteix la consulta de la documentació als estudiosos i a la ciutadania en general, ja sigui per exercir el dret d'accés a la

Dipòsit d'armaris compactes mòbils.

informació o simplement satisfer la seva curiositat i interès per la història. I ho fa respectant les restriccions legals que hi puguin haver. A tal fi, la documentació s'organitza i es descriu normativament. Com a resultat, es confeccionen uns instruments de descripció que faciliten l'accés al document, com els catàlegs i inventaris. Durant aquests anys, la principal línia de treball ha estat la identificació i la descripció de la documentació, donant prioritat a la documentació generada per l'Ajuntament. S'ha inventariat gairebé tot el fons municipal. Destaca, per exemple, el catàleg de la sèrie de les llicències d'obres municipals, una de les sèries més consultades, amb 15.000 expedients descrits. Això no obstant, encara s'ha de treballar en la descripció d'altres fons i col·leccions privades.³

Així mateix l'Arxiu ofereix un servei de reproducció de documents i, a més a més, assessora i dona suport en la recerca d'informació sobre temàtica local a investigadors i estudiants. Com a peculiaritat, des del 2012, l'Arxiu també facilita la consulta del fons musical de la capella de música de l'Arxiu parroquial, especialment adreçat a musicòlegs, en virtut d'un conveni signat amb el Bisbat de Girona.

En tercer lloc, i no el menys important, l'Arxiu Municipal promou la protecció i vetlla per la integritat, la recuperació i la preservació el patrimoni documental local, format per documents públics i privats. A tal fi proposa i ingressa donacions, cessions i adquisicions de documents privats de diversa procedència (empreses, institucions, associacions i particulars), que puguin ser d'interès per a la història del poble. Des dels inicis, i especialment en els darrers anys, l'Arxiu ha rebut donacions i cessions documentals, gràcies a la generositat dels seus propietaris. D'aquesta manera s'ha anat incrementat el nombre del seus fons i col·leccions⁴. De retruc, també s'ha augmentat la càrrega de treball i els recursos que s'hi destinen, a causa del tractament arxivístic que cal realitzar-hi. En aquest sentit, per la seva complexitat, pel volum de documents o l'existència de suports especials, destaquen els ingressos documentals següents: el Fons Cabruja (2009), la col·lecció Estarlich-Forcano (2015), el fons Comediants (2018) i darrerament el Fons Josep

Rovira i Fors (2020), encara en tractament.

La recuperació del patrimoni documental privat no s'ha limitat a l'ingrés físic de documents i el seu tractament, sinó que també s'han dut a terme projectes de digitalització de documentació privada per crear-ne fons de complement; en argot arxivístic significa que no es disposa dels documents originals, sinó d'una còpia digital que es posa a l'abast de l'investigador. És el cas, per exemple, de la digitalització del fons de la capella de Música de l'arxiu parroquial o de fons patrimonials, com el de can Font. A més a més, l'Arxiu també assessora en matèria de gestió documental i arxivística a entitats i particulars que vulguin mantenir els seus fons amb una certa correcció tècnica, sempre que sigui possible.

En la preservació de la documentació, l'Arxiu empra els recursos tècnics següents: la conservació preventiva,⁵ la restauració i la digitalització de documents. Pel que fa a la restauració, és una línia de treball que es va encetar el 2013, participant anualment en el programa ofert per la Diputació als arxius de la XAM. Aquest suport que rep com a membre de la XAM ha permès també la digitalització dels llibres d'actes del Ple, els de la Junta de Govern i encetar la dels llibres de decrets i resolucions de l'Ajuntament. La consulta de la còpia digital evita la manipulació dels originals, garantint-ne la preservació del document, agilitza les consultes i contribueix a la difusió.

Per últim, l'Arxiu promou la difusió dels seus fons i el coneixement del passat i del present a través de diferents activitats: xerrades, publicacions, exposicions, cursos, visites, jornades de portes obertes, ús de xarxes socials, etc. Durant aquests anys, l'Arxiu Municipal ha participat en projectes de recerca, de recuperació de la memòria històrica de Canet i de divulgació del patrimoni documental local. I ho fa de la mà de l'Àrea de Cultura i col·laborant amb entitats i persones de Canet, especialment amb el Centre d'Estudis Canetencs (CEC). Destaquen, per exemple, les publicacions de la Col·lecció d'Estudis de Patrimoni que es van editar entre els anys 2006 i 2015 per l'Ajuntament, el CEC i Edicions els 2 Pins.

Així mateix, el 2009 s'encetà un projecte d'història oral, «l'arxiu de la memòria», un fons creat a partir dels enregistraments audiovisuals d'entrevistes fetes a persones que expliquen les seves vivències i records relacionats amb fets de la història del poble. De manera que l'Arxiu disposa d'un banc d'una setantena d'entrevistes, a partir de les quals es van editar tres audiovisuals sobre l'evolució econòmica-social del poble (2011), aspectes culturals i socials (2012) i l'empremta de la Guerra Civil (2016).

La realització d'exposicions ha estat un recurs reiteratiu, sovint rebudes amb èxit. Com a exemple, en destaquen dues sobre fotografia impulsades per l'Arxiu i realitzades a la Casa museu Lluís Domènech i Montaner: «Manel Paratje, retratista» (2014) i «Canet. 1900. Memòria retrobada» (2021-2022).

Així mateix, l'Arxiu Municipal participa en activitats i programes organitzats pels serveis municipals, especialment aquells de caràcter cultural, patrimonial i educatiu, col·laborant principalment amb l'oficina de turisme, la Biblioteca i la Casa museu. Cal destacar per exemple, que des de la seva creació, participa activament en l'organització del Premi i Beca Raimon Bonal i de Falgàs convocats per la Regidoria de Cultura, que tenen com a finalitat incentivar els treballs de recerca de qualsevol àrea de coneixement que tinguin relació amb Canet. Igualment, l'Arxiu participa en el programa de difusió del fons de la Capella de Música de Canet que duu a terme l'Àrea de Cultura, principalment, en la gestió de l'exposició periòdica de partitures que es fa a la Casa museu.

Darrerament, l'Arxiu, amb l'Àrea de Comunicació, ha encetat una nova línia de divulgació on té encara un llarg recorregut a fer: les xarxes socials i la difusió al web municipal. En definitiva l'Arxiu està obert a participar en projectes de recuperació i divulgació de la memòria històrica, ja siguin impulsats des de la pròpia administració com des del teixit associatiu canetenc.

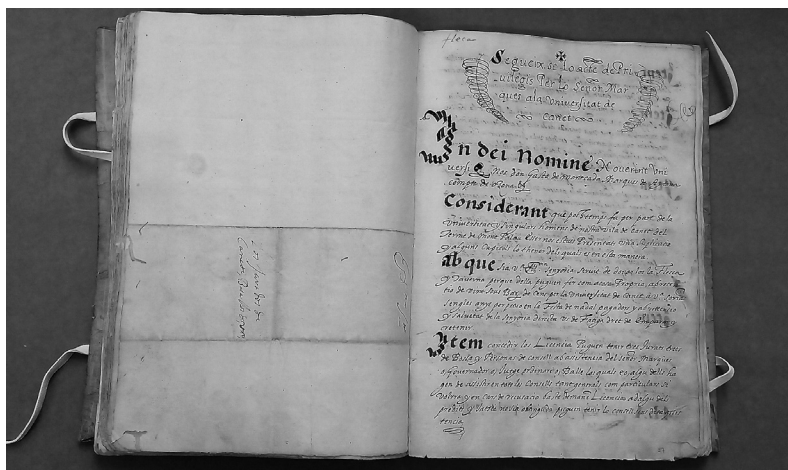
Quina documentació conserva l'arxiu?

L'Arxiu Municipal conserva uns 700 ml. de documentació de diferents formats i suports, des del pergami al document electrònic.

Sense dubte, el fons documental més rellevant és el del mateix Ajuntament, amb 650 metres lineals i una cronologia que comprèn des del 1586 fins a l'actualitat. Destaca en primer lloc, la documentació relacionada amb la gestió interna i de govern. Cal destacar la documentació dels òrgans de govern per la seva riquesa informativa, especialment els llibres d'actes del Consell Municipal (1600-1804) i de l'Ajuntament (1815-2010), amb pocs buits cronològics, i que són fonamentals per a conèixer l'evolució històrica de Canet. També hi trobem la documentació sobre la gestió econòmica, entre la qual hi ha la relacionada amb la fiscalització d'impostos (padrons de contribució urbana, amillaraments, matrícula industrial, etc).

En segon lloc, s'inclou la documentació vinculada amb la gestió, l'ordenació i la planificació del territori, el control de l'activitat que s'hi desenvolupa i la seva protecció. La sèrie documental més consultada és la dels expedients de permisos d'obres particulars que abasta cronològicament des del 1894 al 2016. És molt interessant la documentació sobre planejament, plànols, gestió i projectes urbanístics i de construcció d'obra pública, que ens permeten conèixer dades de l'evolució urbana del terme municipal. Hi destaca la intervenció dels arquitectes Josep Danés i Torras i Pere Domènech i Roura, principalment als anys trenta i quaranta del segle XX.

Per últim, hi ha la documentació relacionada amb la gestió i planificació dels serveis adreçats al ciutadà: assistència social, seguretat pública, gestió cultural i esportiva, ensenyament, recompte de

Positius fotogràfics arxivats en fundes de polièster de conservació. / Llibre de privilegis de Canet. Pàgina del trasllat del privilegi de Gastó de Montcada de 1599. AMCNM, Fons Municipal / Taula per a la reproducció fotogràfica de documents.

població, processos electorals, serveis i allotjaments militars, entre d'altres. Destaquen els padrons d'habitants com a font clàssica per a estudis demogràfics i genealògics; el més antic que conservem és el de 1894.

Entre els documents singulars del fons municipal en destaquen dos per la seva antiguitat i simbolisme: el trasllat del privilegi que l'any 1599 Gastó de Montcada concedí als habitants de Canet per a constituir un primer organisme municipal permanent a través del consell de Jurats i, sobretot, el llibre de privilegis del segle XVII que conté la còpia d'alguns privilegis concedits a Canet i d'altres documents considerats essencials pel llavors Consell Municipal. De l'època contemporània, és d'especial interès un document de gran vàlua per a la història de la dona a Catalunya: l'expedient del referèndum de la plaça Mercat del 1933, en què les dones canetenques van ser les primeres en votar al país.⁶ D'altres estan relacionats amb trets de la nostra pròpia identitat com a poble, com el llibre de registre de quinares des del 1836 al 1965.

Altres fons públics són el del Jutjat de Pau de Canet i el de l'Hospital de Canet.

Dins dels fons i col·leccions de procedència privada són rellevants pel seu volum: el fons de la Cooperativa Canetense i el fons Comediants, amb material fotogràfic de la companyia dels seus inicis professionals i els cartells promocionals dels seus espectacles.

Per la transcendència del seu productor, és força interessant també el fons de Lluís Domènech i

Montaner. Es tracta d'un conjunt documental del seu arxiu personal, que va guardar i utilitzar el seu fill Fèlix Domènech i Roura. Destaca pel conjunt de cartes i pels manuscrits d'estudis d'història medieval de Catalunya elaborats en els seus darrers anys, però també per una col·lecció de plaques fotogràfiques singular, entre elles una signada amb l'anagrama del mateix Domènech.⁷

Pel seu interès gràfic i especialment relacionat amb el patrimoni arquitectònic de la vila, destaca el fons Cabruja, que conté dibuixos tècnics i plànols d'edificis de Canet utilitzats per Josep Cabruja i Feliu, mestre de cases. Alguns arquitectes de renom del Modernisme en són els seus autors. Per exemple, trobem els dibuixos de les fonts de Vil·la Flora d'Eduard Ferrés Puig o el plànol de la Casa Domènech, el darrer edifici projectat per Lluís Domènech.

Dins del compendi documental del llegat Serra-Viñas de la Biblioteca P. Gual i Pujadas, cedit temporalment a l'arxiu, hi ha un fons imprescindible per a l'estudi del Canet de finals del segle XIX i principis del segle XX: el fons personal del metge, polític i historiador Marià Serra i Font, del qual se n'han fet diverses publicacions.⁸

D'altra banda, són interessants les col·leccions de cartells i d'impresos produïts per l'Ajuntament i per diverses associacions i entitats (uns 1.500 documents). Destaca, per exemple, la col·lecció de cartells de teatre del Fons Estarlich-Forcano.

L'Arxiu també conserva documents amb suports i formats especials com pergamins (14 unitats), plaques de vidre, plànols, gravats i altres documents

gràfics de procedència diversa.

Pel que fa a la documentació en imatge, cal destacar el nombre de fotografies que es conserven, més de 20.000, i l'existència d'enregistraments audiovisuals.

No hem d'oblidar, com ja hem comentat, l'existència de fons de complement. El més important a nivell informatiu és el fons parroquial de Canet.⁹

Un altre exemple, menys rellevant, és la col·lecció d'imatges de fotografia familiar de Manel Paratje, creada a partir de l'exposició dedicada a aquest fotògraf l'any 2014.

Finalment, l'arxiu disposa d'una hemeroteca i biblioteca auxiliar de consulta, amb revistes i publicacions periòdiques de Canet.

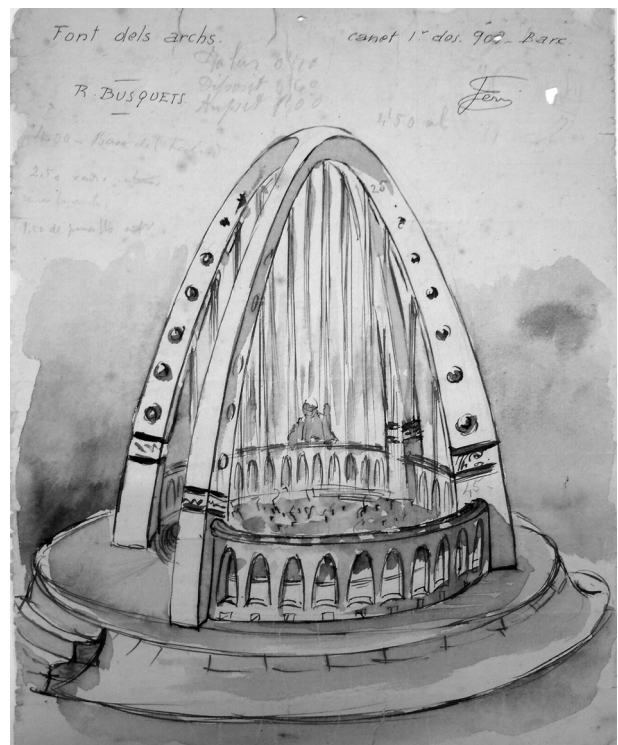
Mirada al futur

En els propers anys l'Arxiu Municipal haurà de fer front a nous reptes. Sens dubte, un dels reptes principals que ja ha començat a afrontar és la configuració de la gestió documental imprescindible en la nova administració electrònica. L'organització eficient de la documentació digital, la preservació de l'arxiu electrònic, l'accés a la documentació i la garantia de l'autenticat i validesa de les dades, en entorns digitalitzats són qüestions que tenen resposta en una bona gestió documental.

Un altre repte és l'impuls a una construcció representativa de la memòria col·lectiva de la vila, que cada vegada recull més les aportacions socials i individuals, al costat de la perspectiva institucional. Sovint aquestes aportacions provenen d'entorns digitals com les xarxes socials i caldrà salvaguardar aquella informació que té interès públic i que tindrà valor informatiu i històric.

Igualment, se segueixen desenvolupant les línies de treball ja iniciades, com per exemple, la difusió a través de les xarxes socials i l'accés en línia, per donar resposta a les consultes d'informació d'usuaris cada vegada més demandades en remot i no tant en presencial. I ho fem sense oblidar que l'objectiu és la preservació i la difusió del llegat documental local. En aquest sentit, disposar d'unes bones instal·lacions ajuden i permeten fer-ho amb les millors garanties possibles. Per tant, cal seguir treballant en la millora de l'equipament, perquè l'Arxiu és dipositari i garant de la memòria històrica de la vila.

Per tal que l'Arxiu Municipal segueixi vetllant per la recuperació i la conservació del patrimoni documental de Canet, fem una crida a la ciutadania perquè cedeixi, doni o simplement permeti la reproducció dels tresors documentals que de ben segur es guarden en calaixos i àlbums de famílies de Canet. Us animem a que col·laboreu a engrandir la història documental de la nostra vila i fer que l'anomenat «arxiu de l'ajuntament» sigui en realitat «l'arxiu del poble».

Dibuix d'una font per a la finca de Vil·la Flora fet per Eduard Ferrés. AMCNM, Fons Cabruja

¹ Veure: SERRANO, Iolanda. «La inspecció de l'arxiu municipal de Canet el 1766. Un armari i una andrea necessària». *Sot de l'Aubó*, El, 2017, núm. 61, p. 21-25.

² L'Ajuntament de Canet segueix el model del Quadre de Classificació de la Documentació municipal (QdCM), aprovat el 2016 per la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni del Departament de Cultura (DGABMP) de la Generalitat de Catalunya, que ha esdevingut l'estàndard de referència per als Ajuntaments catalans (acord adoptat en la Junta de Govern del 25 d'octubre de 2017). El Quadre de Classificació i altres eines de gestió documental es van publicar al portal municipal de Govern Obert i transparència i actualitzant de forma periòdica.

³ Cal mencionar, però, la catalogació del llegat Serra-Viñas de la Biblioteca P. Gual i Pujadas duta a terme entre els anys 2010 i 2013. Es tracta d'una de les fonts d'estudi més utilitzades per la historiografia canetenca, per tant el seu tractament arxivístic era pertinent. Aquest conjunt documental de la Biblioteca està cedit de manera temporal a l'Arxiu. Veure FELIU, Irene i SERRANO, Iolanda. «El «Llegat Serra-Viñas» de la biblioteca». *Sot de l'Aubó*, El, 2019, núm. 70, p. 33-39.

⁴ Una reflexió acurada sobre els ingressos de fons privats el trobem a: COMASOLIVAS, Joan. «Fons privats en arxius públics» *Lligall: revista catalana d'Arxivística*, 2014, núm. 37, p. 62-77.

⁵ La conservació preventiva comporta, entre altres tasques, el control ambiental, el condicionament de la documentació amb un arxivament adequat, el canvi de contenidors quan estan malmesos i la reinstal·lació de documents.

⁶ Veure SÀIZ I XIQUE, Carles. «Quan les dones de Canet van ser les primeres a votar. 80 anys del referèndum de la Plaça Mercat». *Sot de l'Aubó*, El, 2013, núm. 44, p. 17-20.

⁷ Veure SERRANO, Iolanda. «El fons de Domènec i Montaner conservat a l'Arxiu Municipal de Canet: la riquesa d'un petit patrimoni documental». *Domenechiana*, revista del Centre d'Estudis Lluís Domènec i Montaner, núm. 18, 2021, p. 8-27.

⁸ Per exemple, la publicació recent: *La Creu de Pedracastell del Dr. Marià Serra i Font. Estudi introductori de Xavier Mas Gibert*. Canet de Mar, CEDIM, 2022.

⁹ Bona part de la digitalització l'ha feta el CEC, el qual n'ha estat un dels impulsors del projecte de digitalització de l'arxiu parroquial.